

N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Pouka korone

“Znaš za koliko ja mogu kupiti novu tehnologiju?”, zapita me, sasvim retorički, moj sada već pokojni školski kolega iz iste klupe. Bio je završio ekonomiju, no kako je dobio posao u kemijskoj industriji, potrudio se – na čuđenje svojih kolega – naučiti kemijsku tehnologiju, shvaćajući onu staru da je najbolje ulaganje ulaganje u znanje. Ja sam se u to, da je najbolje uloženi trud onaj koji je uloženi u znanje, mnogo puta u životu uvjerio, a i on je poslije od svojega znanja kemijske tehnologije profitirao kada je osnovao tvrtku za proizvodnju i prodaju sredstava za čišćenje. No, kao da je načas zaboravio zbog čega se potrudio proširiti svoje gimnazijsko znanje iz kemije, a još više poslovne prilike koje mu se zbog toga pružaju, nakon toga reče: “A što ti možeš za taj novac napraviti?”

Odgovor je bio očit, zapravo ga nije trebalo dati jer pitanje je bilo, kao što rekoh, retoričko. Koliko se hrvatskih kemičara može pohvaliti da je napravilo nešto što je prodano za više od onoga što je u to uloženo? Koliko se hrvatskih kemičara može pohvaliti patentom, a od onih koji mogu reći da su nešto patentirali, koliko ih može pokazati da je njihov patent primijenjen u proizvodnji? Ulaganje u znanost je trošak, a ne dobitak – da ne kažem kako je to bacanje novca u vjetar ili, još gore, da je znanstveni rad posebna vrsta uhljebništva.

Da vam pravo kažem i sâm sam bio sklon takvoj vrsti razmišljanja. Cijeli sam se život bavio teorijskom kemijom, konformacijskom analizom, a poslije i primjenom teorije grafova. Jesam li što patentirao? Nisam. Točnije, jednom mi je to palo na pamet, da patentiram računalni program na temelju svoje metode (jer se može patentirati samo program, ali ne i metoda), no od toga sam na vrijeme odustao kad me moj (opet!) školski kolega u Zavodu za intelektualno vlasništvo savjetovao da to ne činim: “Ako nekome i bude trebao, on će ga ukrasti.” Nakon toga slijedile su *horror stories* o krađama patenata i otimanju autorskih prava...

No pojava koronavirusa, pandemija izazvana virusom covid-19 mnogo je toga promijenila, pa je – između ostalog – i mene navela da se sjetim tog trideset godina starog razgovora i da ga nastavim nakon što je prekinut prije nego je i počeo, naime s rečenicom “A što ti možeš za taj novac napraviti?”

Ja za taj novac ne mogu baš ništa napraviti, odgovorio bih, ali svaki posao, svako ljudsko nastojanje ne rađa samo izravnom

koristi. Često je mnogo veća ona druga korist, korist koja će se vidjeti tko zna kada i tko zna gdje. Nitko ne zna čitati budućnost, nitko ne zna kamo će ga tok života (*curriculum vitae*) odnijeti. Jesam li, da se sjetim svoje mladosti, kada sam fakultativno učio daktilografiju mogao znati da će me znanje pisanja na stroju, “naslijepo” s deset prstiju, spasiti u vojsci od manijakalnog zastavnika i omogućiti da zadnje mjeseci vojnog roka provedem kako se samo poželjeti može (“banja armija”)? Doista, doista vam kažem, svako se znanje može okrenuti u korist – da postoje beskorisna znanja, govore samo lijeni i nepoduzetni ljudi. No vratimo se koroni.

Korona nas je mnogo toga naučila. Naučila nas je da možemo jesti domaći kupus, mrkvu i luk. Naučila nas je da se roba može prodavati i dostavom (“prodaja na kućnom pragu”), sustav koji u Americi funkcionira od 19. stoljeća. Naučila nas je da hrvatska zemlja može Hrvata prehraniti, što su Hrvati zaboravili ili propustili naučiti. (Ima nekih mudrosti koje su stare dvije tisuće godina, kaže Goethe, ali ih treba neprestano ponavljati – da bi se nekako ugnijezdile u ljudskoj pameti.) Virus nas je naučio da se industrija može lako preorijentirati na novu proizvodnju, posebice tekstilna industrija, što su drugi narodi odavno naučili.* Naučio nas je i da ne treba sve obavljati na šalterima kada je cijeli svijet umrežen elektroničkim komunikacijskim kanalima. Potres koji je u isto vrijeme zadesio Zagreb i okolicu naučio nas je da zgrade treba ojačati armiranobetonskom cirklažom i da se taj građevinski zahvat može izvesti i naknadno, na već sagrađenim kućama. No što nas je korona najviše naučila?

Naučila nas je ono na što aludiram od početka ovog napisa. Naučila nas je da se trebamo uzdati u svoje znanje, u svoju pamet. Što bi od nas bilo da nemamo izgrađeni javnozdravstveni sustav, a usto sposobne, savjesne i predane liječnike? No vidimo i nešto drugo. Vidimo da napore naših liječnika znanost ne prati – i da bi nam funkcionalni Imunološki zavod itekako dobro došao. No, kada se išlo na njegovo ukidanje – zbog tko zna kojih i čijih interesa – nitko nije mislio na buduću epidemiju. Doista, budućnost se ne može predvidjeti. To je istina. No istina je i da primitivac ništa ne razumije dok ga nevolja ne udari po glavi, i to jako – a onda, ako je pametan, iz svoje nevolje nešto i nauči. To je pouka korone. Ona najveća.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr

* Kao kuriozitet ovdje ću spomenuti da se u ruskom udžbeniku kemije za srednju školu, koji je kod nas preveden, navodi mirnodopska upotreba ratnih zaliha bojnih otrova, klora i klorpikrina – za trovanje štetočina na polju (V. N. Verhovski, Anorganska kemija za VI. razred gimnazije, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1947., str. 169–170.).